

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Dan. Stalii Regulae Philosophicae explicatae & Orationes aliquot

Stahl, Daniel

Jenae, 1662

II. Oratio De mendacio, An possit esse licitum?

urn:nbn:de:bsz:31-102400

evidentia me alligo, & significo. ea que diffusè & prolixè ab aliis dicta sunt, in pauca me collatarum, que obscura & tenebris obvoluta, luce & perspicuitate donaturum. Quin nec ista tantum vis, quibus auscultationes has obire placuerit, offero & promitto, sed

quicquid in arte meâ possum promittere curâ.

P. P. 7 E N Æ

XXIII. Novemb. Anno M. DC. XXIII.

II.

ORATIO
DE
MENDACIO,

An possit esse licitum?

Habita Anno M. DC. XXXI. cum Rectoratum Academicum publicè accederet.

SI fata meo mihi fingere arbitrio, vitæq; momento ex sententiâ conformare licuisset, non jam in tam, augusto consistere loco, sceptrâ Academica manibus hisce non accepissem, nec epomide hâc iadutus in tot Magnorum & Amplissimorum Virorum, in tam Nobilibus & Splendidæ Juentutis conspectu verba facerem. Ut enim omnem per ætatem honestam quietem ambitioni & strepitui publicorum negotiorum

num præ
vivendi
ribus con
aurem si

Vive tibi

Sevum

Effugit h

Læta

Crede mi

Ita nec ja

quâ: ut

telicere

ris meis

Sanè

multaru

blicæ ad

ominati

gitratu

ris vias

bu al d

reclâ ad

sthenes

re conf

metus,

si ei,

duobus

turum

Qu

mifera

num prætuli, beatius esse arbitratus, mediocres
vivendi rationes sectari, quàm extolli, & alio-
ribus conditionibus, implicari insulurante in-
aurem sic Poëta:

*Vive tibi, & longè nomina magna fuge,
Vive tibi, quantumque potes, prælestis a vita:*

Sevum prælustri fulmen ab arce venit.

Effugit hybernas demissa antenna procellas

Letæque plus parvis vela timoris habent.

Crede mihi, benè qui latuit, benè vixit.

Ita nec jam quidquam in votis magis haberem,
quàm ut in posterum quoque privato mihi vive-
re liceret, nec tantum & tam grave munus hu-
mæ meis esset impositum.

Sanè nullò non tempore Viri sapientissimi, &
multarum rerum experienciâ clarissimi, Reipu-
blicæ administrationem summoperè fuerunt ab-
ominati. Themistocles audiens, quosdam Ma-
gistratum ambire, *Si mihi, inquit, duas ostenderi-
tis vias, quarum ad sepulchrum una, altera ad tri-
bunal duceret, multò libentius eam ingrederer, que
rectè ad mortem ferretur.* Cui astipulatus Demo-
sthenes ad Juvenes, quos habebat familiares, dice-
re consuevit, *sibi experto jam, quantum invidia,
metus, calumnia atque discriminis expectandum
sit ei, ad Rempublicam accedere qui cogitet, si ex
duobus alterum sit eligendum, cuius in exilium i-
turum, quàm ad fugæ gestum aut tribunal.*

Quod si aliis in Rebus publicis tam dura, tam
miseræ & calamitosa Magistratûs est conditio,
quid

quid de illo sentiendum, in Academiis qui geritur? Alibi enim non pauca occurrunt, quæ in officio cives continere possunt: ejusmodi sunt domicilium, omnis generis possessiones, uxor, liberi, quorum intuitu homo iram sapè cohibet, vindictæ cupiditatem omittit, à commessationibus, omnibusque voluptatibus, quibus pecunia & bona alia dilapidantur, & ad egestatē homines rediguntur, abstinent. Accedit, quod ipsa ætas istiusmodi subditos ab efferatis adolescentiæ moribus & intemperie abstrahit. At regimini Scholastico subiecti nullo horum vinculorum constringuntur, nullum vitæ suæ modum habere norunt: feruntur temerè & effrenatè, quocumque eos rapiunt indomiti affectus: Nullis se putant teneri legibus: rectè monentibus Præceptoribus aures dare contumeliosum sibi existimant: Magistratui medium digitum ostendant, & unò verbo ut dicam, omnia sibi impunè licere arbitrantur.

Quæ omnia vehementius me afficiunt, majorumque sollicitudinem terroremque incutiunt, quò ab iis artibus & naturæ dotibus, quibus ista mala, si non sanari & tolli penitus, leniri tamen & tolerabilia effici posse videntur, minus instructum me esse sentio.

Ad gubernandam Rempublicam ingenium requiritur promptum, expeditum & multiplex, magnâ rerum opus est experientia, singularis præ-

præstò
tibus. ex
tunis pul
reprimen
diam co
subire so
tantæ im
mne cat
vita um
nec disc
arias art
neque q
opificii
fuerit in
mitti, q

O si
adesser
jus nun
quand
gricult
mal ar
cum in
gubern
bonâ v
ci, re

Nu
summ
hi mar
certè

præsto esse debet constantiâ, ut, rebus ita ferentibus, ex tempore consilium capere, salutis & fortunis publicis succurrere, improborum audaciâ reprimere, bonos & innocentes defendere, invidiam contemnere, injurias & tempestates, quas subire sæpè oportet, ferre & sustinere possit. Hæ tantæ imperandi artes quæ sitæ esse possint in *hominis cathretraria*, ut Seneca appellat, cujus tota vita umbratilis fuit, qui forum nunquam attingit, nec disceptationibus causarum interfuit? Manuarias artes nemo exercet, qui eas non didicerit: neque quisquam aliquid faciendum locat ei, qui officii illius planè est ignarus. Quàm igitur fuerit inconveniens, publicos Magistratûs ei committi, qui omni rerum usu destituitur,

O si Anaximenes, Socraticus ille Philosophus adesset! quam metuendum foret, ne censuram ejus nunc audire cogeremur: Is Athenienses aliquando monuit, *ut asinos aquæ atque equos ad agriculturam deligerent*, cumque illi dicerent, animal arationi ineptum esse, *quid refert?* inquit, *cum in vestra Republica Duces sint, qui nunquam gubernandi rationem didicerunt?* Quod tamen bonâ vestrâ cum pace, PATRES ACADEMICI, retulerim.

Nunquàm sanè persuadere mihi potui, fore, ut summus Reipublicæ Scholastici Magistratus mihi mandaretur. Si nullum aliud argumentum, certè corporis mei incommoditates tutari me-

R R R

P P P

posse, earumque intuitu parcituros mihi vos esse, PATRES ACADEMICI, speraveram. Sed nulla erat elabendi via, neque ullâ ratione à proposito averti potuistis.

Scribit alicubi Philosophus: *nonnullos, si longè à malis abfuerint, fiduciâ esse plenissimos, qui, si fuerint proximi, metu moriantur.* Cùm primùm summa suffragiorum vestrorum hõc in negotiõ mihi referretur, videremque mox, nullis exceptionibus ea mutari posse, tantoperè fui consternatus, ut quid dicerem, aut cogitarem, nescirem. Quando jam illa mala, quæ functio hæc æquè secum affert atque umbra corpus, invidia, odium, injuriæ, calumniæ, pericula, & mille molestiæ jam oppetunt, imò penè me circumstant atque comprehendunt, quid animi mihi esse arbitramini?

Sed quid ego hæc nec quicquam ingrata revolve? quid querelis tempus consumo? & commemoratione tantarum difficultatum me ipsum differo & excrutio? Jacta jam est alea: eò deducta res est, ut pedem retrahere amplius non sit integrum. Quin igitur in honorifico vestro de me judicio acquiesco, voluntatem meam ad arbitrium vestrum compono, & jugum, cui collum jam subdidi, non invitus sustineo.

Erigit me & consolatur auxilii divini fiducia, quod nunquam destituit eos, qui legitimis ad potestatem publicam perveniunt mediis, moderate,

ratè, &
adiones
git me f
abundè l
presenti
prudenci
tionem l
Vos iis p
OPTIM
vabitis:
am hum
gerere st
torum vo
pectatio
& quant
Quor
bus mor
miæ huj
rum cor
mandos
constitu
ximi in
& intric
utramq
Quod d
dinum s
ut per q
bere, &
meam f

ratè, & cum metu Numinis eâ utuntur, omnesq; actiones ad salutem Republicæ referunt. Erigit me favor vester, PATRES ACADEMICI, quem abundè hæcenus testatum erga me fecistis, bono præsentique animo esse jubet, quod quanto ergò prudentiæ earumque rerum, quibus ad gubernationem Republicæ opus est, sum expertior, tantò Vos iis præstatis & antecellitis. Vos PATRES OPTIMI, vestris consiliis me dirigetis; auxilio juvabitis; subium confirmabitis; errantem in viam humaniter reducetis. Ego ita vicissim me gerere studebo, ut ne beneficiorum in me collatorum vos poeniteat. In id incumbam, aut expectationi vestræ, si non ex assè, ex parte tamen & quantum tenuiras mea patitur, satisfaciam.

Quoniam autem præclarum hunc à majoribus morem accepimus, ut insolentibus Academiae hujus actibus, de materia aliqua, vel ad rerum contemplationem pertinente, vel ad formandos mores idoneâ, verba fiant, ideò & ego constitui quæstionem quandam, ut utilem, & maximi in vitâ humanâ usûs, sic arduam admodum & intricatam, proponere, deque eâ productis in utramque partem argumentis breviter disputare. Quod dum facio, à vobis *Auditores omnium Ordinum splendidissimi*, maximò contendo opere, ut per quartam horæ partem vacuas aures præbere, & æquanimitate vestrâ & favore balbutientem meam sublevare velitis.

R. F. 2

Que:

Quæstio ita consuevit proponi: *An mendacium possit esse licitum?* Ubi nemo existimet, quæquam unquam tam perfrecta frontis, tamq; profligata fuisse improbitatis, ut quodvis mendacium sine discrimine probârit, & in licitis esse statuerit. Non enim sacra litera tantùm mendacia severissimè prohibent & detestantur, mendacibusque pœnas denunciant gravissimas: quemadmodum octavò præceptò interdicatur, *ne falsum perhibeamus testimonium contra proximum.* Et *non mentiendum*, scriptum est, *Levit. XIX.* Atque *perdes omnes, qui loquuntur mendacium,* *Psal. V.* Nec non *Proverb. XII.* *abominatio sunt Domino labia mendacia.* Et cui non nota sunt plurima alia Scripturæ dicta, quæ in eandem loquuntur sententiam? Verùm etiam gentiles qui à vero DEI cultu fuerunt alienissimi, omnesque adeò nationes & populi mendacium pro summo habuerunt flagitio. Hinc Menander mendacium *rem intolerabilem esse* dixit. Et Euripides, *Infelix est, qui mendacia, et si bona ei videantur, potius usurpat, quàm quæ mala esse iudicat, vera.* Persæ ter in mendaciò deprehensò perpetuum imponebant silentium. Artaxerxes linguam mentientiù clavo trifido affigi curabat. Unde querere: *An promiscuè quodlibet mendacium sit licitum;* in iis numerandum est problematibus, quæ in controversiam aut disceptationem vocari, Aristoteles *I. Top. c. XI.* vetat, eosque.

que, qui
se, aut se

Id igitur
me men
quocunq;
qua voc
ferè non
verso m
quo mi
se affic
simuletu
qua mo
esse vide
formari
aut cont
hoc ipso
sine pecu

Qua
passim i
si insciu
& ψευδ
tatione
en q̄ d̄
cap. VI
esse, ψ
non est
vocabu
mus u
hoc sig
De

que, qui de iis dubitent, vel pœna coërcendos esse, aut sensu indigere asserit.

Id igitur, de quò hîc quærimus, est: *An omnine mendacium sit peccatum, ita ut nullum plane, quocumque vocetur nomine, excipi queat?* Imò quia vocabula mendacium & mentiri in meliorem ferè non solent usurpari partem, sed potiùs universo mundo exosa sunt, nemoque reperitur, in quo mica insit honestatis, qui non summâ se affici injuriâ queratur, mendacii si insimuletur: ideò loco ipsorum utemur voce falsi, quæ mollior non nihil & rē adiacentem capacior esse videtur. Quæstio igitur nostra hoc modò formari poterit: *Utrum omnis, qui falsum dicit aut contra loquitur, quam rem sese habere novit, hoc ipso peccet? An verò aliquis detur casus, ubi sine peccato id facere possit?*

Quamquam certè apud Philosophum nostrum passim is est vocum ψεύδος & ψεύδεσθαι usus, ut si inscius, nulla tua culpâ falsum dixeris, ψεύδομαι & ψεύδεσθαι vocetur. Libro I. enim de interpretatione. Enunciationem orationem esse ait, ἐν ᾧ ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι ὑπάρχειν. Et IIX. Met. cap. VII. dicere quod non est, esse, aut quod est, non esse, ψεύδομαι. Id autem, quod est, esse, aut; quod non est, non esse, ἀληθές. Unde cum & nos istia vocabulis in progressu presentis Oratiuncule sumus usuri, sæpè non aliter, quàm in generali hoc significatu, quo cum falso retrocurrunt, acceptum volumus. R. 11. 3 Sed

Sed ut omnibus ambagibus veniamus ad rem ipsam. Autores sunt numerò plurimi, antiquitate venerabile, eruditione & auctoritate celebratissimi, qui per se & suam naturam malum esse asserunt, si quid sciens & volens proferas, quod à re ipsa discrepet. Quod autem sua natura malum est, id perpetuò malum est, nullòque casu, nulla externa circumstantia bonum & licitum fieri potest. Quam in sententia est Divus Augustinus qui in *1. libro de mendacio* id multis ostendere conatur. Idem defendit Jus Canonicum 22. q. 2. & Scholastici in *librum tertium sententiarum*, & secundam secundae Thomae; & non pauci quoque ex nostratibus.

Alii autem contrarium asserunt, & sunt quoque ex nostris Theologis nonnulli magnae auctoritatis viri, qui vulgarissima illa distinctione ex glossa ordinata ad Psalm. V. inter mendacium, officiosum, jocosum, & perniciosum quaestionem, facile decidi posse censent. Dicunt autem, nomine mendacii officiosi illud sibi venire, quando quis falsum dicit, non temerè & ex levitate aliqua, sed quia vel DEI honor id requirit, vel salus publica, vel salus proximi, vel salus propria. Hisce ex causis mendacium dicere, non esse per se vitiosum, & à recta ratione alienum, sed cum ea potius convenire asserunt. Idem de jocosum affirmant, idque pro vitio habendum esse negant, quod virtuti homileticae, urbanitati nimirum, inserviat. Solum igitur perni-

isum
& per se
Ab ha
dorus T
logi scrip
aliud illi
mno pr
um est
lum. C
convicii
Tractatu
& sine g
Doctores
viro per
non lita
Adduc
pturis n
mò men
ham, ne
adiret. F
sua esse
Genes. X
tita. Ex
sine ope
conseru
ea de c
Dei cu
& exen
XXVI
tam et

isum mendacium esse ajunt, quod simpliciter & per se malitiam & perversitatem includat.

Ab hac sententia non alienus fuit Dn. D. Theodorus Thummus, quando in explicatione Decalogi scripsit: *Est autem mendacium aliud licitum, aliud illicitum, illud quandoque concessum, hoc omnino prohibitum. Mendacium honestum & licitum est, quod cum commodò proximi est conjunctum.* Quæ verba quanta acerbitate, quibusque conviciis insequetur Jesuita Fœrerus in quodam Tractatu, publicè notum est. Et certè si ita nudè & sine grano salis intellecta verba sua dictus Dn. Doctor voluisset, (quod de tantò & tam erudito viro persuadere mihi nondum possum) veritatè non litasset, sed multis absurdis januà aperuisset.

Adducere pro ista sententiâ consueverunt ex Scripturis nonnullos Sanctorum, qui fuerint mentiti. imò mendaciùm alicubi commendari asserunt. Abraham, ne propter Sarâ uxore suâ mortis periculum adiret, Pharaoni & Abimelecho Regibus, *sororem suâ esse* respondit Gen. XII. & XX. Idem fecit Isaac Genes. XXVI. & Exod. I. leguntur obstetrices mentitæ. Excusabant autem se, quòd *Hebræe mulieres sine ope suâ parerent*, cum tamen dicantur *vivos conservasse*. Nec minus tamen dicitur ibi, *Deum eâ de causa iis benedixisse*. Affirmandumne est, Deum cuiquâ propter peccata benedicere? Afferunt & exemplum Jacobi, què mentitum esse constat Gen. XXVII. cum se *Esavum esse* Patri affirmaret; mentitam etiâ esse Judithâ. & alios.

Sed quia hæc fortassis non tanti sunt roboris, & ad ea ab aliis jam olim est responsum; ideo iis nunc missis, primum argumentum sumo à parte illa calliditatis egregia, & ab omni reprehensione procul semota, cujus opera, quia latinâ appellatione vix aptè exprimi possunt, Græcâ *στρατηγικά* dicuntur, quemadmodum ea describit Valerius Maximus. In tanta exemplorum copia, unum adducam, quod præ aliis rem mihi expedire, & nulla ratione eludi posse videtur. Josua. Hærum eversums propè eam in insidiis locavit aliquot virorum millia. Cùm verò ipse cum toto exercitu accessisset, & Rex Hæi eam civibus egressu esset, acie conflicturus, Josua simulatâ fugâ longe eos ab arbe avulsi, effuderuntque sese ex eâ omnes, qui ad custodiam ejus remanserant, persecuturi hostes. Quò factò, signòque à Duce acceptò, insidiæ urbem apertam & defensoribus destitutam capiunt, subiectòque igne comburunt. Dubium hîc nullum est, quin Israëlitarum opere ipsò præ se tulerint, & consultò significaverint, id esse, quod non fuit. Fugâ enim suâ hostibus & persuadere voluerunt, & persuaserunt, quasi territi eruptione & viribus eorum, desperata urbis occupatione, sua de salute cogitarent, eamque pedibus consequi intenderent. At si opere aliquò & gestibus significare licet, id esse, quod non est, aut non esse, quod est: cur non idem verbis facere concessum fuerit? cùm eadem

utroque

utrobiq;
falsa sign
mendaciu
jus operis
Quin Ph
το αληθε
nibus, &
que quæ
factum h
psi asper
bente De
mè testa

Quer
bus aut
lent in fi
alicujus
locus su
lo labor
depelli
ad com
est, tant
pterea M
riata re
silentic
plo doc
fidium
borant
magin
Ean

verobique sit ratio. Et si, definiente Augustino, falsa significatio vocis cum animo fallendi est mendacium: cur non & falsa significatio alicujus operis & gestuum mendacium appelletur? Quin Philosophus & II. & IV. *Ethicor: cap. VII.* το αληθειειν καὶ τὸ ψευδεσθαι similiter in sermonibus, & actionibus, & fictione collocavit. Neque quemquam eò audaciæ progressurum puto, ut factum hoc Josuæ carpere, aut quicquam labis ipsi aspergere, velit. Fecit enim id autore & jubente Deo, quod textus Josuæ *Cap. IIX.* clarissime testatur.

Quemadmodum autem in expugnandis urbibus aut devincendis hostibus non raro plus valent insidia & stratagemata, quam vis & magni alicujus exercitus robur: Ita & in arte Medicâ locus suus est ingeniosis commentis, & cum nullo labore, nullis medicamentis morbus frangi & depelli potest, ad accommodata mendaciuncula, ad commentitia quædam figmenta decurrendum est, tantumque abest, ut in reprehensionem propterea Medicus incurrat, ut laudem potius & gloriam reportet. Ut temporis redimendi gratiâ silentio alia præteream, uno atque altero exemplo docebo, quàm necessarium id Medico sit subsidium, ad liberandos eos, qui Melancholicis laborant deliriis, à gravissimis & periculosissimis imaginationum absurdis.

Eam quidam animo comprehenderat opinio-

Rrr 5

nem,

nem, ut caput sibi amputatum existimaret: cumque tam nec tempus deleret, neque ulla remedia aut persuasiones evellerent, Medicus eum curavit, imposito repente capiti ipsius pileo. Sentiens enim gravitatem, caput amissum recepisse, sese credidit, plurimumque gavissus, vanâ imaginatione exemptus est. Sic & alius, qui cornua se gestare putabat, cervinis cornibus capiti alligatis, ferrâque resectis & ostensis, insaniam exsolutus est: ut & ille, qui in capite suo passeris habitare dicebat, Medico per nares ejus extrahere se, simulante sanatus fuit. Senensis quidam, nullô modô persuaderi poterat, ut urinam redderet. Causabatur enim, si eum emitteret, totam urbem diluvio perituram. Eum ad excernendam urinam eleganti perduxerunt commento. Campanis enim in sonum datis ad insanientem accurrunt, magnô incendiô urbem flagrare nuntiantes, obnixèque rogantes, ut reddita urinâ civitati ob incendium periclitanti opem ferret. Intellegere nimirum hinc est, quibus de causis Plato *III, de Rep.* scripserit, *mendacium concedendum esse Medico, reliquis minimè.*

Porro suppetunt & alia, quæ in præsentem rem esse videntur. Confugientem ad te amicum ad effugiendum præsentissimum mortis periculum recepisti. Præsto est confestim sicarius cum gladio stricto, *hominem reperire furens*, ut Poëta loquitur, cumq; ad cædem sibi deposcens,
 si

si ad sit.
 deris, aut
 fueris, cer
 negaveris
 xeris, sal
 vare. Q
 ferendo u
 cio, alter
 reris ver
 Sed est
 rō in dēx
 firmatio
 nim, & e
 quorum
 fuerunt
 mendaci
 daciōru
 quod fit
 tale est,
 tium, qu
 tum, qu
 fit. Qui
 tum, qu
 dum sci
 nulli ob
 rerum
 ab imm
 solum a
 genera

si adfit. Ponemus, te, si aut directè non respon-
deris, aut nimio veritatis studio adesse confessus
fueris, certissima miserum obijcere cædi; si verò
negaveris, & pedem in ades tuas non tulisse di-
xeris, saluum præstare, & à tanto periculo conser-
vare. Quis peccare te dixerit, si falsi quid pro-
ferendo utrumque inæstimabili effeceris benefi-
cio, alteriq; corpore mortis periculo exsoluto; al-
teri, verò animâ ab homicidii scelere conservatâ?

Sed est fortassis, qui aurem mihi vellicet,
in dextera me petere, & id, quod in lite est, ad con-
firmationem usurpare, regerens. Augustinus e-
nim, & ex eo Gratianus *l. supra cit.* & omnes alii,
quorum sententiæ hæcenus adducta argumenta,
fuerunt opposita, in nullo dictorum casuum
mendacium admittunt. Octo enim genera men-
daciorum beatus Pater constituit: Primum est,
quod fit in doctrina religionis. Secundum, quod
tale est, ut nulli profit, obfit autem alicui. Ter-
tium, quod ita prodest uni, ut obfit alteri. Quar-
tum, quod solâ mentiendi fallendique libidine
fit. Quintum, quod fit placendi cupiditate. Sex-
tum, quod nulli obest, at prodest alicui, ad evitan-
dum scilicet damnum personæ. Septimum, quod
nulli obest, at prodest alicui ad cavendum dampnū
rerum. Octavum, quod nulli obest, at prodest, ut
ab immunditia corporis aliquem tueatur. Non
solum autem quinque priora, sed & posteriora tria
genera damnat, & peccati arguit: *Non est, in-
quit,*

quit, *mentiendum sextò genere: neque enim rectè etiam testimonii veritas pro cuiusquam temporali commodò ac salute corrumpitur; ad sempiternam verò salutem nullus ducendus est opitulante mendacio.* Et paulò post: *Neque septimò genere mentiendum est: non enim cuiusquam commoditas aut salus temporalis perficiende fidei preferenda est. Nec octavò genere mentiendum est, quia castitas animi pudicitia corporis presertur.*

Verùm ipse Augustinus, & qui sententiam ipsius sequuntur, quòd salvà tanti Patris, aliorumque magnorum Virorum autoritate dixerim, tanquàm certum & concessum hìc sumunt id, de quo non immeritò non parùm dubitatur. Existimant enim, mendacium, vel, ut invidiam vocis declinem, verbis aliquid proferre, quòd aliter comparatum esse scias, per se & naturà suà esse malum. Quòd certè si ita est, nullus casus, nulla causa dari poterit, ubi sine peccato falsum dicatur. Sed id forsàn per se & sua natura non ita clarum & evidens est, quin probatione aliqua indigeat. Videamus igitur argumentorum momenta.

Primò, ajunt, Scriptura simpliciter & in genere, & sine ulla exceptione prohibet & damnat mendacium: cuius aliquot textus superius adduximus, quos ut jam repetamus, nec tempus permittit, nec res ipsa postulat.

Negari sanè non potest, nunquàm honorificam

cam Scrip
 quin ubiq
 risimis a
 vocant; t
 de menda
 rarum li
 Scriptorr
 Non tam
 stringi, q
 bidine pr
 nocumen
 Sed ne
 no cereb
 videatur
 tuum of
 tibus San
 cipiet un
 Levitici
 cate in p
 tra amio
 Zachar.
 veritate
 am sum
 re mena
 cum tur
 tur hico
 micum
 mus, q
 evertur

cam Scripturas mendacii facere mentionem, quin ubique id execrantur, & à studio ejus severissimis additis cominationibus homines advocant; sed non desunt Viri magni nominis, qui de mendacio pernicioso omnia non tantum Sacrarum literarum loca, sed & ea, quibus Ethnici Scriptoris mendacia insectati sunt, exponunt. Non tamen negaverim, etiam ad id alicubi restringi, quod à studio vanitatis solà mentiendi libidine proficiscitur, quãvis nemo quisquam inde nocuementi sentiat.

Sed ne expositio ista in Scripturam ab humano cerebro importata, non verò ex eàeducta esse videatur, ex consideratione nonnullorum textuum ostendemus, quisnam & in aliis locis Spiritus Sancti sit sensus? Non mentimini, neque decipiet unusquisque proximum suum, scriptum est Levitici XIX. *Veritatem & judicium pacis iudicate in portis vestris, & unusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris,* Zachar. II. *Deponentes mendacium loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo, quoniam am sumus invicem membra,* Ephes. IV. *Noli amare mendacium adversus fratrem tuum, nec in amicum tuum similiter facies,* Eccles. VII. Prohibentur hisce mendacia, quibus contra fratrem & amicum aliquid moliris, quibus decipitur proximus, quibus pervertitur iudicium in portis, quæ evertunt coagmentationem illam, quã membra sumus

fumus unius corporis. At qui de eo mendacio, (si modò tam invisò nomine hîc uti licet) quo innocentem è manibus sanguinarij eripis, aut à melancholico delirio agrum liberas, nihil horù dici potest. Et quò argumento persuadebitur unquam, Spiritum Sanctum, ubi mendacium detestatur, ad hæc aut similia oculum intendisse exempla? eaque tum, si ita humanò more loqui fas est, ipsi in mentem venisse? Quin ea sub voce mendacii in Scripturis comprehendì, omninò inficiamus. Iterum autem iterumque inculatum volo, id solum hîc agi, ut ostendatur, fieri posse, ut detur aliquis casus, ubi sine peccato falsum quid pronuncietur ab eo, qui novit falsum esse.

Sed si *illum*, pergunt, *mendacium putandum est non esse peccatum, quia possumus alicubi prodesse mentiendo, dabitur & furtum quoddam, quod peccatum non sit. Possumus enim & furando, si pauper, cui palam datur, sentit commodum, & dives, cui clam auferitur, non sentit incommodum.* Quæ verba & ipsa sunt Augustini.

Sed respondeo, mendacia quæ Scriptura agnoscit, & de quibus ipsa loquitur, sunt: *falsum in judicio dare testimonium; iniquam ferre sententiam; pacta & fœdera violare; fidem in contractibus non servare; calumniari; famam proximi inquinare; & si quæ sunt id genus alia.* Hæc omnia à Deo prohibita, & per se & suâ naturâ mala sunt propterea; perinde est, & non minus peccatum, boni

boni alicui
mitti.
cere, quo
paulò an
cabulum

Sed ex
ii, qui om
Quod inc
in dati, u
prohibit u
to, qui no
sermonis

ulus est, e
mi: que
Aristote
tem secus
conceptu
est, expr
sola indu
tuas incl
eo nerve

zare tam

Quid
quod à r
qui confi
cum esse
primo p
ceptum
anime t

boni alicujus respectu ea fieri, atq; furtum committi. At in casibus supra adductis, aliquid dicere, quod rei ipsi non sit conforme, cum illis, ut paulò ante ostendimus, contendi nequit, neq; vocabulum mendacii in Scripturis ad id porrigitur.

Sed excutiamus id, quod habent pro palmario, qui omne mendacium in universum damnant. *Quod includit intrinsicè ab usum sermonis à naturâ dati, id, inquit, ex suâ naturâ malum est, & prohibitum. Sed omne falsum, pronunciatum ab eo, qui novit esse falsum, includit intrinsicè ab usum sermonis à naturâ dati.* Naturalis enim sermonis usus est, exprimere & notos facere conceptus animi: quemadmodum vel ex solo principio Libri Aristotelis de Interpretatione constat. Qui autem secus dicit, quàm rem se habere scit, ille non conceptus animi, sed id, quod ipsis contrarium est, exprimit. Ratio profectò difficilis, & qua sola inducaris, ut de quolibet falso sermone statuas inclementius. Sed tentabimus aliquid, & in eo nervos intendemus, ut si non solvere planè, latere tamen nodum istum queamus.

Quid si respondeatur: Cum profaris aliquid, quod à rei veritate alienum, (ut cum hominem, qui conservandæ vitæ causâ tecum delitescit, tecum esse negas) bifariam id considerari posse: primo *per se*, & ut referatur ad solum istum conceptum, quo cognoscis contrarium, & quo in anime tuo tibi constat, hominem illum reverà
prastò

præsto esse; deinde ut ad conceptus de toto negotio formas attendas, idque cum vis compares. Et quia tecum apud animum statuisti, te, contra quam res est dicendo, innocentis hominis saluti consulturum, ideo hoc modo contra animi tui conceptus non loqueris.

Vel dic aliud esse *conceptum animi*; aliud, *assentiri conceptui animi*. Vel, quod eodem recidit, aliud esse *conceptum animi quemcumque*, aliud *conceptum animi, cui assentiaris*, Quod paucioribus ita reddi potest: differre hæc duo: *concupere aliquid, & sentire aliquid*. Quando falsi quid, de industria etiam, loqueris, falsum quoque concipis, sive falsum formas conceptum: ut cum docendi causa, & ad inculcandam discipulis doctrinam contradictionis contrarias proferas propositiones, non solius ejus, quæ vera est, sed & illius, quam à veritate abcludere nosti, conceptum in mente formas, licet nullum huic præbeas assensum.

Dicat quis: Si non est abusus sermonis, *aliter loqui atque sentias*, propterea, quod aliter, non loqueris, quam concipis, ut quid tam exosi sunt homines bilingues? ut quid tam execrabiles quorum

os nectar promit, mens aconita vomit?

Ut quid Homero æquæ atque inferni porta detestabiles sunt, qui aliud occultum habent in corde, aliud verò ore proferunt?

Re-

Re-
& per
id perdu
melle ti
orum p
abusus e
sensu di
cendum
cum qu
quo ma
loces pe
abusus p
fus ille
vandun
abusus
indequ
as, quò
stantiis
filio in
tenti, e
turum i
suo pro
gravior
lum fin
dine av
fectu p
extrem
de res
operan

Respondeo: animo esse in aliquem maligno, & perniciem ipsi machinari, ut facilius ad exitum id perducere possit, spe ipsum inani lactare, & verbis melle tinctis, omnemque benevolentiam & officiorum promptitudinem promittentibus prosequi abusus est sermonis, non, quod verba à mente & sensu discrepent, sed quia *ad decipiendum & nocendum proximo discrepant.* Quemadmodum cum quis ingreditur ad proximum infortunio aliquo maclandum, (sicut Psalm. LIX. dicitur: *Reloces pedes illorum ad effundendum sanguinem.*) abusus pedum est, & facultatis motricis: sed abusus ille in nullo vertitur, quàm quod non ad juvandum, sed ad nocendum iis uteris. Quod si abusus sermonis, finique ejus naturali adversum, indeque peccatum est, contra loqui quàm sentias, quòcunq; casu, quibuscunque id fiat circumstantiis, graviter non minùs delinquet parens, si filio inobedienti, & nullas admonitiones admittenti, extremam ostendet severitatem, non habiturum imposterum pro filio dicens, è conspectu suo protinus abire, nequaquam reverti jubens, aut graviolem aliquam poenam denuncians, hanc solum finem, ut terrorem ipsi incutiat, à vitæ turpitudine avocet, & ad meliorem frugem reducat, affectu planè paternò, & ad nihil minus quàm ad extrema ista remedia inclinató. Illicita deinde res etiam fuerit disputationibus Academicis operam dare, & ex anima instituere, cum ad e-

rudiendam juventutem, ad explorandum alterius ingenium & profectus, plerumque in exercitiis hujusmodi aliud Doctores sentiant, verbis aliud probant, & tanquam verum id veritati opponant, quod longè aliter se habere nörunt.

Sed quorsum feror? Quousque Vestrà, Auditores eminentissimi & præstantissimi, in audiendo patientiã abutor? Animusne est, omnia afferre, quæ de nobili hac & utilissima materia eis *ex cõtemporari* dici possunt? At sic dies citiùs me, quam oratio & argumenta deficerent.

Contraham igitur vela, & ad id veniam, quod restat, quodque in primariis hujus Panegyris est partibus. Nimirùm cum, ut Cicero ait, legem vitiorum emendatricem, commendatricemque virtutum esse oporteat, omniumque ab eã vivendi ratio ducatur, turpissimum fuerit, Studiosum in Academia commorari, & jura statutaque ejus ignorare. Ne igitur hæc quoque in parte quidquam possit desiderari, & ne inobedientes habeant, quod culpæ & transgressionibus suis prætendant, age *Notarie Academicæ*, Leges & statuta lege, quæ ab *Illustrissimis SAXONIÆ Ducibus, Fundatoribus & Nutritis hujus Academia munificentissimis*, lata nobis sunt & præscripta.

Nihil præstantius est, nihil augustius, nullaque re magis decoratur ac conservatur Respubli-

ca, quæ
structa
tas habe
tueri, ab
re. Sine i
nec hom
narura o
modum
quentiã
gibus co
tunc ad
vantur,
imperan
tur; vel d
Ipsis qu
verbasu
la coërc
quidqu
sunt, &
Quæ pu
cum in
ritas qu
riã affe
sentia su
tre enst
Quenan
metis, e
rum ope

Q
Si non

ca, quàm si honestis ea & convenientibus sit instructa legibus. Iis enim docentur homines dominas habere cupiditates, coercere libidines, suum tueri, ab alienis mentes, oculos, manus abstinere. Sine illis nec domus ulla, nec civitas, nec gens, nec hominum uniuersum genus stare, nec rerum natura omnis, nec ipse mundus potest: quemadmodum diversis in locis in loquitur Romanae eloquentiae Parens. Hæc autem & alia plurima Legibus competunt encomia, tam insignes ex iis tunc ad morales accedunt utilitates, quando seruantur, & vel ad earum præscriptum vivitur, quæ imperant, implentur, quæ prohibent, omittuntur, vel delinquentes meritas persoluerint pœnas. Ipsis quidem legibus per se nihil imbecillius est: verba sunt, characteres sunt, quibus nulla vis, nulla coercendi facultas est. Omne tuum robur, & quidquid possunt ab iis habent, cum imperiò qui sunt, & quorum in custodiam ipsæ sunt traditæ. Quæ pulcerrimè olim expressit Demosthenes, cum in oratione quadam: *Legum vis & auctoritas quanam est, ait, utrum si quis vestrum iniuriæ affectus exclamaverit, ipse accurrant, & presentia sua opem ferant? Minimè gentium. Littere enim depictæ sunt, neque prestare illud possunt. Quanam igitur earum vis est? Si vos eas confirmetis, & semper latas firmasque exhibeas is eorum opem imploranti.*

Quid tristes querimonie,

Si non supplicio culpa reciditur

S 11 2

Quid

*Quid leges sine moribus
Vanaproficiunt?*

Cum otrâ aliquando inter Romanos ac Græcos contentione, Græci præter alias res hæc etiam se illis præstare dicerent, quod *non possint leges nisi in Græciâ condi*, responderunt Romani: *Leges quidem in Græciâ condi, sed non nisi Româ servari.* Cum ab Alexandrô Magnô Garamanthum Sapientiores evocati essent, inque congressum & colloquium ejus venissent, paucas quidem inter alia sibi leges esse dicebant, magni tamen æstimandas, propterea, quod ad amissim observentur & impleantur ab omnibus.

Utinam verò, utinam & illis legibus, quas tam sapientes, tam Patriæ amantes, tam laudati & toto Orbe celebrati PRINCIPES nobis reliquerunt, ista obtigisset felicitas! Utinam & nostris laudem servatorum statutorum deberemus! Verum quam malus hæcenus honor habitus fuerit optimis legibus, quam contemptæ & proculcatae jacuerint, res ipsa, nobis tacentibus, loquitur, & quotidiana. Omnium bonorû testantur querelæ. Quam multi enim in hac nostra paucitate reperiuntur, qui ventri & gulæ dediti nihil nisi comessari, helleuari, & pergræcari dedecerunt? qui Solem orientem vel occidentem sobrii nunquam aspiciunt?

quis nihil est aliud vivere quam bibere.?

Hi, cum caput vinô incaluit, & corpus ita reple-

sum

tum est
intra pa
medentur
runt: it c
comple
cationes
tempore
diis cast
virtutis,
officina
nerâsse v
tatis aur
tatem &
Qui se b
salus sua
orum nu
Nos

Si vel af
repti &
eupidita
ationib
lis & im
conflic
calidè h
commi
gistrail
lafa sãp
Cog

tum est, ut plura capere nequeat, non quieti sese intra parietes continent, nec somno ebrietati medentur, sed per omnes civitatis vicos discurrunt: ite clamor cœlô, & belluinis boatibus omnia complentur. Hinc injuriæ, jurgia, lites, provocationes, conflictus & digladiationes, quæ hõc tempore ita increbuerunt, ut nesciam, an in mediis castris major eorum possit esse licentia? Quæ virtutis, quæ justitiæ & honestatis laudatissima officina esse debebat, in omnẽ injustitiam degenerasse videtur & lasciviam. Aurea illius libertatis aura & gratia in deterrimam morum pravitatem & turpissimam vitiorum servitutem abiit, Qui se brutis animantibus præstare volunt, quib9 salus sua curæ cordique est, illi si huc usque in eorum numero fuerunt, de quibus Poëta:

Nos numerus sumus, & fruges consumere nati;

Si vel affectibus suis, vel pravorum consortio abrepti & transversi acti sunt; si frena laxarunt suis cupiditatibus, in viam maturè redibunt, ab helutionibus, & commestationibus, ab horrendis illis & immanibus clamoribus, à monomachiis & conflictibus imposterùm abstinebunt: studia sua calidè habebunt: legibus obtemperabunt, neque committent, ut de bonis & lenioribus etiam Magistratibus usurpari possit, illud Mymi: *Furor sit laesa sapiùs patientia.*

Cogitate Lactissimi Juvenes, fore, ut & ex vo-

bis non pauci aliquando aut ad Rempublicam,
 aut ad functiones Ecclesiasticas admoveantur.
 Quem successum vobis tum promitteris? quam
 obedientiam à vestris subditis & auditoribus ex-
 pectabitis, si ipsi nunc contemptim Magistratum
 habueritis? Qui bene imperat, paruerit aliquando
 necesse est, & qui modeste parer, videtur, qui al-
 quando imperet, digno esse. Cogitate, quæso, quot
 annos jam communis nostra Patria summis affli-
 gatur calamitatibus, quot nobilissimæ & felicissi-
 mæ olim provinciæ desolatæ nunc jaceant, qui-
 bus adhuc hodieque illa ipsa terræ, unde oriundi
 vos estis, infestentur malis. Perpendite, quot
 vestrum sint, quorum parentes iniquissima qua-
 que ab impiis patiuntur milite, quam ejulent illi,
 quam le matentur. Perpendite, quantum in pericu-
 lō constituta sit pura religio. Perpendite hæc
 & vitæ emendatione iratum Deum placate.

Illi gratias agimus, quas mens nostra potest
 concipere maximas, quod miserrimis hisce & per-
 ditissimis temporibus ab hac Academia oculos
 suos non omnino avertere; sed plurima in eam
 & nos omnes beneficia conferre voluit. Quan-
 quam enim nec nos sumus ignari malorum, mi-
 sericordia tamen DEI est, quod extrema atque i-
 psara *πανολθηριαν* non sumus experti.

Illum totō pectore veneramus & oramus, in-
 posterum quoque nobis adsit: illustrissimos
SAXONIA DUCES Dominos nostros, & Altiores
 hujus

hujus
 tertia
 diis pro
 car: R
 neti co
 omaes
 lis me
 studia
 casion

AE

Esse
 pt

VI
 ta
 abusu

hujus Academiae clementissimos, tueatur, salutaria suggerat consilia: rapinis, caedibus & incendiis procul esse jusis, pacem optatissimam reducat: Religionem & puram sui Verbi praedicationem conservet: Conservet hanc Academiam, omnesque ejus cives & alumnos, eamque singulis mentem largitatur, ut amplectantur potius studia concordiae & quietis, quam turbarum occasiones persequantur.

D I X I.

III.

ORATIO

eaeque P R I O R.

De

ABUSIBUS DISPUTATIONUM.

In qua potissimum demonstratur:

Esse omnino aliquam artem, cujus praescriptis subicere se tenantur, quicumque disputant: eamque esse Dialecticam.

Vix ullam reperire rem est, quae utilitati mortalium deserviat, cujus non suus etiam sit abusus.

Sss 4.

N^o